

13.2.2013

Dnro 195/5/13

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

LAUSUNTO TULKKAUSDIREKTIIVIN TÄYTÄNTÖÖNPNAOSTA

Oikeusministeriö on pyytänyt oikeusasiamieheltä lausuntoa tulkkaustyöryhmän mietinnöstä ”Tulkkausdirektiivin täytäntöönpano” (oikeusministeriön julkaisusarja Mietintöjä ja lausuntoja 74/2012). Työryhmän ehdottamalla muutoksilla pantaisiin kansallisesti täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä (2010/64/EU).

Lausuntonani esitän seuraavan.

Tulkkausdirektiivin johdanto-osan 24 kappaleen mukaan jäsenvaltion olisi varmistettava, että tarjottavan tulkkauksen ja käännöksen laatua voidaan valvoa, kun toimivaltaiselle viranomaiselle on yksittäistapauksessa huomautettu siitä. Direktiivin 2 ja 3 artikloiden 5 kohdissa säädetään sen varmistamisesta, että epäillyillä tai syytetyillä on kansallisen lainsäädännön menettelyjen mukaisesti oikeus riitauttaa ratkaisu, jonka mukaan tulkkausta tai käännöstä ei tarvita, ja jos tulkkausta ja käännöksiä on tarjottu, mahdollisuus valittaa tulkkauksen tai käännösten laadusta. Johdanto-osan 25 kappaleen mukaan oikeuteen riitauttaa toteamus tulkkauksen tarpeettomuudesta ei sisälly jäsenvaltioiden velvollisuutta tarjota erillinen mekanismi tai valitusmenettely, jossa kyseinen toteamus voidaan riitauttaa.

Työryhmän mietintöön sisältyvien lakiluonnosten perusteluissa on sinänsä kuvailtu sitä, miten edellä mainitut velvoitteet katsotaan tulevan toteutetuiksi. Tähän puoleen en ota enemmälti kantaa. Sen sijaan totean, että lakiluonnoksiin ei havaintojeni mukaan sisälly konkreettisia säännösehdotuksia, joista kävisi pykälätasolla yksiselitteisesti ilmi nimenomaan epäillyn tai syytetyn oikeus riitauttaa tulkkausta tai kääntämistä koskeva viranomaisen kanta ja valittaa tulkkauksen ja käännöksen laadusta. Vaikka asianomaisiin lakeihin on ehdotettu säännöksiä yhtäältä viranomaisen velvoitteesta huolehtia siitä, että epäilty tai vastaaja saa riittävät tiedot oikeudestaan käännökseen, ja toisaalta sen varmistamisesta, haluaako hän käännöksen, nämäkään ehdotetut informointivelvoitteet eivät näyttäisi – ainakaan yksiselitteisesti – kattavan tulkkausta ja käännöstä koskevasta riitauttamis- ja valittamisoikeudesta informoimista. Järjestelmään sinänsä sisältyvät oikeudet voivat käydä käytännössä tyhjiksi, jos asianosainen ei niistä tiedä. Tämän vuoksi jatkovalmistelussa olisi mielestäni vielä perusteltua arvioida sitä, tulisiko epäillyn ja vastaajan oikeus riitauttaa tulkkausta tai kääntämistä koskeva viranomaisen kanta ja valittaa tulkkauksen ja käännöksen laadusta ilmetä säännöstasolla perusteluiden sijaan.

Tulkkausdirektiivin 2 artiklan 1 kappaleen mukaan tulkkausta on tarjottava ”viipymättä”. Mietinnön lakiluonnoksiin ei havaintojeni mukaan sisälly tällaista ajallista tehostetta. Siihen nähden, että käännösten antamisen osalta lakiluonnoksiin on sisällytetty direktiivin 3 artiklan 1 kappaleen mukaisesti maininta käännösten toimittamisesta ”kohtuullisessa ajassa”, olisi mielestäni johdonmukaista, että myös tulkkauksen järjestämisen osalta lakiluonnoksiin sisällytettäisiin direktiivin mukainen ajallinen – joskin sinänsä tulkinnanvarainen – tehoste.

Tulkkausdirektiivin 7 artikla edellyttää eräiden tietojen tallentamista (onko henkilöä kuultu tulkin välityksellä, onko asiassa annettu suullinen käännös ja onko henkilö luopunut oikeudesta käännökseen). Direktiivissä sen paremmin kuin mietintöön sisältyvissä lakiluonnoksissa ei erikseen oteta kantaa sen tiedon tallentamiseen, että henkilö on pyytänyt asiakirjasta käännöstä.

Tässä yhteydessä katson aiheelliseksi tuoda esiin tutkittavanani olleen kanteluasian, jossa on sivuttu myös tätä kysymyksenasettelua (dnro 75/4/12). Siinä yksikielisesti suomenkielinen poliisilaitos oli vastannut esitutkinnasta mutta äidinkieleltään ruotsinkielinen epäilty oli kuulusteltu kotipaikkakuntansa kaksikielisellä poliisilaitoksella virka-apuna. Kertomansa mukaan kantelija oli esittänyt jo kuulustelun toimittaneella poliisilaitoksella pyynnön saada jatkossa asiaa koskevat asiakirjat ruotsiksi. Tämä tieto ei kuitenkaan ollut välittynyt esitutkinnasta vastanneelle toiselle poliisilaitokselle.

Pidän tärkeänä, että myös käännöstä koskeva pyyntö dokumentoidaan asianmukaisesti viranomaisen asiakirjoihin silloinkin, kun se mahdollisesti esitetään sellaiselle viranomaiselle, joka avustaa asian käsittelyssä kantamatta siitä kuitenkaan kokonaisvastuuta varsinaisen käännöksen antamisvelvoitteen kuuluessa toiselle kuin pyynnön vastaanottaneelle viranomaiselle.